

ACC. N:R M. 16038 : 1-9.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Ketty Lönnberg, Malmö*
Härad: Berättare: *Johan Olm*
Söken: *Malmö stad* Berättarens yrke:
Uppteckningsår: *1962* Född år *1899* i *Malmö*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Stadstraditioner fr. Malmö. s. 1-9.

Skriv endast på denna sida.

Bellevue var fullständig ödemark i min ungdom. Där gick tåg till Limhamn ända till 1920-talet. Det stannade vid Västervång och Sånkulla. Augustenborg fanns inte som bostadsområde i äldre tid utan där var bara ängar. Stan inom broarna var det egentliga Malmö. Lundavägen fanns dock. Jag är född inne i det verkliga Malmö inom broarna på Rundelsgatan, där min far hade fotografateljé. Baltiska utställningen var 1914 och före den var Malmö litet. Efter den kom kriget med en massa folk flyttade från omkringliggande landsbygd till Malmö. Senare blev ju bland annat Limhamn inkorporerat med Malmö. Lugnet bortom kanalen vid Drottninggatan är en gammal del av Malmö. På Drottningtorget låg en gång husarkasernen och också i kvarteret Kronprinsen ^{farsens} regementsbyggnader. Det var stora röda tegelhus som alla kallade för husarkasernen. Kockums byggdes ut i början av 1900-talet tror jag. Efter Baltiska utställningen blev Margareta parken och Margaretapaviljongen kvar.

Själva centrum av staden var Stortorget och där låg Rådhuset som också var polisstation i källaren. På Södergatan låg många affärer. Det var den riktiga affärsgatan. Under min ungdom ökade industrialiseringen. Doffeln byggdes i början av 1900-talet tror jag. Kända gamla gårdar är Faxeska gården och Diedenska gården som båda är byggda i korsvirke. På Södergatan ligger Flensburgska huset som är från 1500-talet tror jag. Det är också i korsvirke. Några berättelser om

olika stadsbor kommer jag inte ihåg.

Årseldar förekom inte förr. Numera har de ju majeldar på Valborg.

Källrickning förekom inte heller i Malmö.

Risning kände fröken O. ej till.

Påskris fanns förr också men de hade inte fjädrar. De var förstås inte så vanliga förr.

Äta eller dricka märg i benen förekom inte bland våra bekanta eller i vår familj, men när någon av oss barn hade födelsedag skulle vi alltid äta risgrynsgröt som mor lagade för att bli starka.

Kransgillen har inte firats i Malmö så vitt jag vet.

Majsjungning kände fröken O. inte till.

Pingst- och midsommarbrud förekom inte i Malmö enligt fröken O.

Lövgubbar kände fröken O. inte till. Inte heller gökotta kände fröken O. till.

Vid Mikaeli var det marknad på Gustav Adolfs torg och folk från landet kom till staden då för de var lediga från sina platser just vid den tiden. Här inne i staden var det inte så vanligt med ledighet för tjänstefolk vid Mikaeli. På marknaden köpte landboarna kramvaror det var små saker som de gav åt sina fästmän och fästmör sjaletter och skrin och sådant. Utmed hela kyrkogården på Gustav Adolfs torg var stånd för marknaden. Torget hade då inte parkeringsplatser och hållplatser och kafeer och allt vad där är nu uppe.

Alla helgons dag firades med att gå i kyrkan. Vi bodde nära S:t

petri

Petri kyrka i Rundelsgatan och jag vet att det var gudstjänst där på Alla helgonsdag. Numera tänder folk lampor på gravarna men det har ju varit bara ett par år.

Oskarsdagen firades med bal förr i tiden, Oskarsbal. Men jag tror att den seden upphört i min barndom. Då den firades var det på Rådhuset.

Adventsljusen har kommit till på senare år. Det var gudstjänst den första advent som var mycket livligt besökt. Men adventsljus hemma och adventstjärna blev som sagt moderna först på senare år. Den 6 november har så länge jag kan minnas firats med allmän flaggning och tal och sång på Stortorget. Det var scoutkåren som sjöng eller skolpojkar från Latinskolan. I S:t Petri kyrka firades dagen med gudstjänst på kvällen.

Den 30 november vet jag ingenting om.

Lucia är rätt sent påfund. På 1920-talet började man med Lucia på sjukhusen. Jag var som ung med i en kyrklig ungdomsgrupp och på Lucia dagen läste vi dikter där om S:t Lucia som brändes på bål, men i hemmen firades Lucia först sent och stadens Lucia som ju tidningen Arbetet väljer har bara funnits i en så där 20 år. Lussekattor har också kommit till på senare tid. När jag var barn brukade inte bagerierna ha lussekatter och hemma brukade vi inte baka sådana. Numera brukar ju barnen hemma klä ut sig till Lucia med kaffebricka och stjärngossar som följer efter det är en rar sed tycker jag. Lucia hon skall ju ha ljus och lingonkrans i håret och rött band om livet

och tärnorna skall ha ljus i händerna. Jag tror att den seden har kommit från Stockholm eller uppifrån landet men när kan jag inte säga den är väl en 25 år gammal allra högst.

Om Tomas mässan visste Fröken O. ingenting.

Julmarknad hade de på Gustav Adolvs torg och Stortorget förr i tiden. På Stortorget såldes köttvaror. Alla affärer julskyltade. Fruktaffärerna skyltade med importerade sydfrukter, de var inte så vamliga förr som nu.

Till jul brukade vi bara baka. Vi var en stor familj så att min mor fick köpa det mesta, hon hade inte tid med alltför mycket extra förberedelser, vi var ju nio barn. Hela julafton ända till eftermiddagen höll min far på med fotografier i ateljén men på kvällen samlades familjen och vi åt skinka, risgrynsgröt och lutfisk. Vi barn rimmade till gröten. Det skulle alla göra och så fick man ta första skeden. Julgran hade vi så länge jag minns i den hängde godsaker glitter och levande ljus som far tände första gången julafton. Vi dansade kring granen och delade ut julklappar julafton. Klapparna låg i en låda men det var först när mina bröder blivit större som en av dem klädde ut sig till tomte. Det var nästan alltid min äldste bror. Vi barn gav alla varandra julklappar som far och min äldste bror läste in sig på julaftons eftermiddag och lackade. Ibland fick vi pengar var och en. Vi barn gav också våra föräldrar något men det mest något mycket billigt en liten almanacka till far eller näsdukar el-

ler en halsduk till mor eller någon annan liten billig sak.

Julkrubba fanns i S:t Petri kyrka men hemma hade vi varken krubba eller julbockar eller julstjärnor utan bara gran. Fågelkärvar hade de mest ute på landet och i villorna. De som bodde inne i staden hade aldrig sådana.

Julbord kände fröken O. inte till.

Välgörenheten hade kyrkan hand om. Välgörenhetsfester känner jag inte till men nu på senare år har ju några tidningar i staden ordnat marknad där julsaker säljes och där del av inkomsterna går då till välgörande ändamål. På juldagens morgon var det otta tidigt i S:t Petri kyrka. Där var alltid fullt med folk så att man fick stå i gången. Vi gick ofta i julotta hela familjen. Senare på juldagen åt vi middag det var samma mat som på julafton. Sedan var familjen samlade hela kvällen. Vi gjorde inget speciellt utan vi dansade kring granen och lekte pantlekar eller gissningslekar.

Julbaler förekom nog men vi var aldrig på sådana.

Staffanssjungning och staffansgubbar kände fröken O. ej till.

Gravarna pryddes alltid med kransar och granris till julen. På senare år har folk börjat sätta ut röda jultulpanor på kyrkogårdarna.

Till nyår åt vi julmaten som var kvar eller också bakade mor i veckan mellan jul och nyår för där gick ju mycket åt i vår familj. Alla som kom på besök på nyårsdag och senare också för den delen fick vin och en klenätt för att de ej skulle gå därifrån utan att ha ätit

något. De skulle inte bära ut julen sade man.

På nyårsafton samlades ibland släktingar hemma hos oss och det var dans kring granen och så skulle vi skåla i vin för det nya året och önska varandra lycka till och ta i hand. Pojkarna gick ner till båtarna i hamnen som sköt raketer och där var alltid mycket folk där nere. Från alla båtar sköt man just klockan tolv. På rådhuset höll stadens societ^et nyårsbal. Min bror var där och fotograferade. Det var förr mycket adel från slotten omkring inte så långt från Malmö men där var annat folk också. De dansade fransäs och vals och åt supé. Vi hemma hade inga spådomar för det kommande året för oss.

Trettondagen firades inte.

Stjärngossar förekom mest i samband med Lucia på senare år. Jag kan inte erinra mig att det har förekommit stjärngossar som gick omkring och sjöng på trettondagen. På tjugondag Knut blåstes julen ut från rådhuset. Då samlades alltid folk på hela torget. På kvällen var det knutsbal på rådhuset och när jag var barn var det julgransplundring på tjugondag. Då fick man äta allt det goda som togs ned från granen och så kastades granen ut. Därefter var julen slut.

Kändelsmäss kände fröken O. inte till.

Vårfrudagen firades inte i min barndom. Numera vet jag ju att folk äter våfflor med sylt den dagen men jag gör det inte. Om tranans roll i vårfrudagsfirandet visste fröken O. ingenting.

Till fastan köpte vi fastlagsbullar. De fanns i alla brödbutiker dem åt vi med mjölk som var varm. Andra maträtter speciella för fa-

stan hade vi inte i vår familj. Vi hade inte stängt i ateljén under fastan men skolorna var lediga. Maskerade var mycket vanligt under fastan. De hölls i hemmen eller ute på restaurangerna. Folk klädde ut sig till allt möjligt och dansade.

Fastlagsgille har jag aldrig varit med om.

Påskveckan kallades bara påskvecka men var och en av dagarna kallades blåmåndag, vittisdag, askonsdag, skärtorsdag, långfredag och skittalördag och påsksöndag. Till ~~skärtor~~^{påskve} färgade vi ägg hemma. De färgades med färger som köptes. De färgades både gula och blå. Ägg skulle man äta på påskaften, påskdagen och annandagen både till frukost och lunch. Picka ägg känner jag inte till. Någon av påskdagarna hade vi ofta en släktbjudning eller också gick vi bort. Då bjöds man på ägg och ibland höna eller kyckling. Ofta var det gårdens barn som klädde ut sig till påskakärringar. Det förekom varje år. Flickorna hade sjalett om håret och sin mors förkläde och en kvast de red på. Påskkort skickades mycket förr. De hade Jenny Nyström motiv liksom julkorten. Det var påskägg, påskris och påskkycklingar på dem. Långfredagen gick alla i vår familj i kyrkan. I varje fall på senare år minns jag att kyrkan den dagen var klädd i svart.

Blåkullakärringarna reste till Blåkulla på skärtorsdagsnatten sade man. Men det var ingen som riktigt trodde på det.

Valborg har i senare tid firats på Margareta paviljongen i Pildammsparken. I min barndom firades inte Valborg alls. Numera tänder ju

scouterna bål på Valborgsmässoafton. Någon särskild mat åt vi inte. Uterestaurangerna skulle öppna Valborgsmässoafton tror jag.

Första maj firades bara med demonstration. Då tågade demonstranterna från Gustav Adolfs torg till Folkets Park med musik och fanor. På något annat sätt firades inte första maj.

Kristi himmelfärdsdag firades aldrig. Jag känner inte till några speciella seder alls från den dagen.

Till pingst gjorde man utflykter till Bokskogen i char á banc. Hemma tog vi in gröna kvistar och prydde med. De kunde man köpa på Gustav Adolfs torg. Det kallades varken maja eller löva. Några andra seder känner jag inte till. Andra seder förekom nog, inte heller här i Malmö. På pingstdagen gick man i kyrkan före utflykten. Det vill säga man for på utflykt antingen pingstafton eller pingsdagen. Affärererna stängde tidigt pingsafton och på kvällen kunde man ibland ha lite främmande.

Trefaldighet firades inte alls i Malmö.

På midsommar var det midsommarstång på varje gård och dans hela natten till dragspel och harmonika. Pojkarna gick till stadens utkanter och tiggde kvistar från villaträdgårdarna men aldrig köptes något grönt eller blommor. Det gick åt så mycket ju. På midsommaraftons kväll satt de äldre vid långbord och drack kaffe och de unga dansade kring midsommarstången. Jag tror att dansen höll på en hel vecka varanda kväll. Det dansades nog mest polka, schottis och vals. Midsom-

vardagen reste många malmöbor till Köpenhamn eller till badstränderna vid Kämpinge eller Falsterbo.

Ett barn skulle ej vara äldre än 5-6 veckor när det döptes. Dopdräkten var moderns omsydda brudklänning. Slakten inbjöds till dopet. De flesta dop förrättades i kyrkan men det fanns också föräldrar som lät döpa sina barn hemma. Då kallades prästen hem till familjen där barnet skulle bli döpt. En sådan anmälan fick man göra på pastors-expeditionen. Före dopet bjöds gästerna på vin och efter dopet på middag. Till varje dop stod två släktingar faddrar. De kallades gudfar och gudmor och om föräldrarna dog skulle de ta hand om barnet och hjälpa det. Efter dopet gav de barnet en silversked eller en liten penningssumma. Modern fick ofta en gåva av maken när barnet var fött. Det var oftast ett smycke.

Genom dopet upptogs barnet i församlingen. Om ett barn var klent och inte orkade leva skulle det döpas så fort som möjligt. Det kallades nöddop och skulle förrättas av en präst. Föräldrarna fick inga gåvor när barnet var döpt av släktingar eller andra men faddrarna som gav barnet en gåva överlämnade ju den till föräldrarna så att de skulle förvalta den tills barnet vuxit upp. Den gåvan överlämnades utan några som helst ceremonier.